

Önce Türk heykellerini ele alalım. Türk sanat tarihinde heykeltıraşlık sanatı vardı. Özgün Türkleri müslüman olma-
dan önce heykel yapıyorlardı. Ancak
bu heykeller Batı heykel anlayışına
hiç uygun değildi. Çünkü Türk
heykeltıraşlığı anatomi bilgisiinden,
"raffinement" isteginden doğan
tahiyyat, taklitçi bir sanat
değildi. Özgün heykeltıraşları tahiyyat
olduğu gibi sansürlüyorlardı. Onlar
heykeltıraşlığı bir genel sanat olarak
değil, bir duyuru, bir anıttı
sanatı olarak anlıyorlardı.

Bundan on yıl önce yazdığım, 1956'da da
basılmış olan bir yazımda şu paragraf
vardır:

Burada İslâm sanatlarını inceleyenlerin hiç üzerinde durma-
dıkları, aydınlatmadıkları bir nokta üzerine dikkati çekmek isterim. Türk
rin İslâm dinine girmeden önce ileri bir heykeltçilik sanatları vardı. Bu il-
ileri sanat İslâmlık devrinde İslâm inançlarının etkisi altında yine sürre-
alist heykeltçilik şeklinde neden yaşamadı? Neden bu ileri heykeltçilik Sel-
çuklu ve Osmanlı minyatürcülüğü gibi ilerilemedi de, ikinci derecede bir
sanat kolu olarak kaldı? Bence bu çok önemli sorunun karşılığı şudur: tam
anlayışla sürrealizm somut (concret) ⁿ'den soyut (abstrait) ^{ye}'ye gitmektir. Res-
simin primitif, sürrealist devirlerinde bunun gerçekleşmesi konuların
nassını hem de perspektifini ve anatomisini kaybetmesi ile olmuştur. Bu
perspektif ve anatomi yitimleri bütün primitif sanatlarda görülmektedir.
Kübitlerin anlayışına göre de sürrealizm insan ve hayvan gövdesi gibi
geometrik dışı (a geometrique) olan konuların geometrikleşmesi demektir.
Bu türlü heykeller bir mimarlık eseri varlığı kazanmaktadır. Sözü kısaca
sürrealistleşme somuttan soyulma ve geometrikleşme demektir.

İşte Türklerin İslâm dinine girmeden önceki heykeltçilik
sanatları da incelenecek olursa bunların primitif anlayışta eserler ol-
görülecektir. İslâmlık devrinde sayısız mimarlık, ~~resimleri~~, minyatür ve
nattatlık şaheserlerini vermiş olan Türk sanatı her sanat kolundan daha
çok somut olan heykelden uzaklaşmıştır. Böylece Türk sanatı bütün anlayışta
bir soyutluk sanatı olmuştur. Bunun böyle olduğunu gösteren en büyük belge
de yazının kendi başına bir sanat olarak gelişmesidir. Türkler bu sanat
bütün bezeme taşkınlıklarından da kurtarıp kendi başına buyruk sürrealist
bir resim sanatı durumuna getirmişlerdir. (*)

(*) İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Türk Sanat Geleneği
leri, (Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Türk ve İslâm Sanatları Tarihi Enstitüsü Yıllık
Okayışma Dergisi, Sayı 1, 1956).

Bu hatıra hende çok canlı olarak
 yapmaktadır. Bu heykeller Türk hey-
 kelilik sanatının yüz yıllarca önce
 sürrealizm devrine giriyor olduğunu
 gösteren bir belge idi. Öyleyse
 Türk sanat tarihinin şu iki plustan
 birinin doğru olduğunu göstermesi
 gerekir:

1. Türk heykeliği primitivlik
 devrinden geçip sürrealizm devri-
 ne girmiştir. Ancak, elde olan
 örnek pek az eser vermiştir.

2. Türk heykeliği sürrealizm
 karakterini taşıyan bir çok
 eser vermiştir. Ancak, bunlar
 şimdiye kadar tanınamamıştır.

Bence en kuvvetli ihtimal birin-
 cisidir. Türk heykeliği sürrealizm
 çağına girmekle az eser vermiştir. Bunun
 da sebebi somuttan kaçınmasıdır.

birlikte

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerde İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanıtımı

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTWRT0100303